



SEMINARI ME TEMË:

PËRMBUSHJA E OBLIGIMEVE KOMUNALE

**PUNËTORIA E DYTË ME PËRFAQËSUESIT E KOMUNAVE TË NOVOBËRDË, RANILLUG DHE
KASTRIOT PËR PËRDORIMIN E GJUHËVE NË NIVELIN KOMUNAL:
LIGJET DHE RREGULLORET MBI PËRDORIMIN E GJUHËVE**

SUBJEKTI I ADRESUAR:

‘PËRMIRËSIMI I GJENDJES NË LIDHJE ME PËRDORIMIN DHE APLIKIMIN E LIGJIT MBI GJUHËT ZYRTARE’

AUTORË:

BESNIK TAHIRI, MSc
FATMIR HAXHOLLI, MA

27 - 29 Maj, 2011

Durrës, Republika e Shqipërisë

Natyra e këtij dokumenti konsiston në ofrimin e: Përmbledhjes dhe Rekomandimeve nga Punëtorja

Përmbajtja:

- Përmbledhje Ekzekutive
- Konteksti
- Gjendja në Terren
- Refleksione dhe Rekomandime

Përmbledhje Ekzekutive:

Ky dokument është rezultat i një pune të vazhdueshme në përkrahje të komunave – Prizren, Pejë, Kastriot, Ranillug, Novobërdë – në fushën e përmirësimit të zbatimit të ligjit mbi gjuhët zyrtare në Kosovë si një parakusht i rëndësishëm që shpie drejt qeverisjes së mirë komunale. Kjo nismë është ndërmarrë mbi gjykimin e bazuar se përdorimi i lirshëm dhe i përditshëm i gjuhëve nga ana e pjesëtarëve të komuniteteve që jetojnë në Kosovë ndikon në rritjen e tolerancës, integritetit si dhe konsolidimit demokratik në vend.

Gjetjet e dala nga kjo nismë bazohen në ofrimin e artikuluar në këtë dokument të: përvojës së njohësve të fushës, përvojës së zyrtarëve komunal, si dhe atyre qendror, si dhe në bashkëbisedime dhe analiza krahasuese mes komunave. Kësisoj, kjo përmbledhje ekzekutive nënvizon disa aspekte të rëndësishme që lidhen me konstatimin e gjendjes aktuale dhe nevojës për përmirësim. Për sa i përket kontekstit të përgjithshëm, Kosova nëpërmes legjislacionit të saj aktual është përcaktuar qartë për përqafimin dhe aplikimin e një standardi të lartë ndërkombëtar dhe rajonal në fushën e njohjes zyrtare të gjuhëve.

Pavarësisht kësaj, rrethanat në terren na lënë të kuptojmë që për Kosovën zbatimi i këtij standardi është një sfidë në vetë vete. Më konkretisht për një vend me burime të kufizuara financiare, profesionale dhe teknologjike zbatimi efikas i legjislacionit mbi gjuhët zyrtare është një objektivë sfiduese për t'u arritur. Në këtë kuadër ekziston një pajtim i gjerë se nevojitet që refleksionet dhe rekomandimet e ofruara në këtë dokument të pranohen me mirëbesim dhe pozitivisht nga ana e komunave si dhe nga ana e Qeverisë së Republikës së Kosovës.

Konteksti:

Në rrethanat aktuale dihet botërisht se Kosova nëpërmes Kushtetutës, Ligjit mbi Përdorimin e Gjuhëve Zyrtare, Statuteve dhe Rregulloreve komunale po adreson më vendosmëri nevojën për përdorimin e gjuhëve. Në këtë drejtim mund të thuhet se procesi i ndërtimit të infrastrukturës së duhur ligjore që do të mundëson krijimin e parakushteve për përdorim adekuat të gjuhëve zyrtare në nivel qendror dhe komunal është në rrugë të duhur. Në këtë kuadër është me rëndësi të nënvizohet se kjo ka ndodhur në vazhdimësi pavarësisht se Republika e Kosovës ende nuk është anëtare e të gjitha organizatave ndërkombëtare që standardizojnë të drejtat e njeriut.

Megjithatë, për një vend i cili synon që të demonstroj progres të qëndrueshëm në fushën e zbatimit të legjislacionit në përgjithësi, në këtë drejtim edhe të ligjit mbi përdorimin e gjuhëve zyrtare është e nevojshme që të shfaqet përkushtim i plotë në procesin e implementimit. Për të qenë më specifik, institucionet e Kosovës duhet që të sigurojnë burime të mjaftueshme financiare që janë edhe të domosdoshme për zbatimin e legjislacionit. Gjithashtu një ligj i mirë dhe i përshtatshëm duhet të reflektoj jo vetëm përkushtimin në përqafimin e standardeve të larta demokratike ndërkombëtare por gjithashtu duhet që ligji apo ligjet t'i përshtaten mundësive reale sikurse edhe kapaciteteve administrative dhe profesionale.

Prandaj, pavarësisht se mund të diskutohet mbi aspekte të veçanta të një legjislacioni ambicioz nuk do të ishte serioze ta pranohet përhapja e praktikave sipas së cilave ligjet mund edhe të mos zbatohen për shkak të mungesës së resurseve, apo se mund të aplikohen vetëm pjesërisht. Në fakt aprovimi i një ligji nënkupton automatikisht parimin e vetë-kuptuar sipas të cilit ligji duhet të aplikohet në tërësi, në rast të kundërt duhet të amandamentohet për t'ju përshtatur rrethanave.

Shpeshherë rregullimi i përdorimit të gjuhëve në nivel komunal nuk trajtohet si prioritet pasi që trajtohen tema ma urgjente që ndërlidhen me nevoja më elementare të lidhura me mirëqenien dhe ofrimin e shërbimeve për qytetar. Aktualisht është evidente që presioni për zbatueshmëri të ligjit mbi përdorim të gjuhëve zyrtare po bie mbi komuna, edhe pse këto të fundit nuk kanë mundësi të përmbushin të gjitha obligimet të lidhura me qeverisjen lokale. Për rrjedhojë edhe pse në letër standardet janë përkthyer, s'ka parakushte të nevojshme për të shtyrë zbatimin ashtu siç është përcaktuar në Kushtetutë, dhe kornizën ligjore.

Gjendja në Terren:

Aktualisht gjendja në lidhje me zbatimin e ligjit mbi gjuhët në Kosovë, sa është premtuese po aq paraqet një sfidë delikate për nivelin qendror, dhe veçanërisht për nivelin komunal. Dihet mirëfilli se për sa i përket infrastrukturës ligjore Kosova në nivel të duhur ka rregulluar përdorimin e gjuhëve zyrtare. Sipas legjislacionit në fuqi Kosova ka dy gjuhë zyrtare në nivel kombëtar – respektivisht gjuhën shqipe dhe gjuhën serbe – por gjithashtu me legjislacionin parashihet edhe përdorimin i gjuhëve të komuniteteve tjera jo shumicë në nivel komunal.

Më konkretisht ekziston ligji dhe udhëzimi administrativ për përdorimin e gjuhëve zyrtare nëpër komuna. Por, ekzistojnë edhe vështirësi që kryesisht lidhen me mungesën e kapaciteteve institucionale, dhe profesionale – ose burimeve njerëzore.

Mes tjerash, një element që duhet përmendur e i cili pengon zbatimin efikas dhe gjithëpërfshirës të ligjit mbi gjuhët zyrtare është edhe mungesa e njohurive përkatëse mbi legjislacionin në fuqi, dhe gjithashtu mungesa e njohurive mbi praktikat e mira. Ekziston përshtypje dominante për sa i përket zbatimit të ligjit mbi gjuhët Kosova e ka ndërmarrë një përkushtim tejet të vështirë për t'u realizuar. Një dimension tjetër që duhet adresuar është mungesa e stafit, që për pasojë shkakton stër-ngarkim me punë të zyrtarëve të cilët ndjehen të pafuqishëm që të procedojnë gjithë volumin e dokumentacionit, dhe që njëkohësisht t'i përgjigjen kërkesave që lidhen me qeverisjen e mirë në fushën e informimit, dhe ofrimin e shërbimit gjuhësor për qytetaret pa dallim përkatësie.

Ekziston vullnet i mjaftueshëm politik në komuna dhe në veçanti nga ana e ekzekutivit që fusha e përdorimit të gjuhëve zyrtare, dhe në veçanti e gjuhëve të komunitetit jo shumicë të adresohet me urgjencë. Por mos trajtimi adekuat nuk është rrjedhojë e mungesës së vullnetit politik dhe as e shkaqeve post-konfliktuale, por vjen si rrjedhojë e tri problemeve kryesore:

➤ Keqkuptimi apo mungesa e njohurive mbi ligjin dhe obligimet që dalin nga ligji;

- Shpesh zyrtarë të pa informuar nisen mbi gjykimin e gabuar se ligji mund të aplikohet edhe pjesërisht;
- Në raste specifike, përcaktimi për përkthimin e një materiali dhe lënia anash e materialit të mbetur bëhet në mënyrë krejtësisht arbitrare, duke mos ju përgjigjur dhe duke mos mbuluar nevojat në terren;
- Zbatimi i ligjit nuk shihet si faktor drejt mirëqeverisjes dhe integritit, por si rutinë institucionale.

➤ **Mungesa e kapaciteteve, resurseve;**

- Në këtë rrafsh mund të përmendet mungesa e stafit në numër por edhe me përgatitje të duhur profesionale;
- Mungesa e planifikimit buxhetor si burim institucional që do të mundësonte e fleksibilitet në raste të caktuara, p.sh kur institucionet përballen me volume të madh të dokumentacionit, apo kur nevojitet përkthim i specializuar, etj;

➤ **Mungesa serioze e mbikëqyrjes, mos iniciimi i temave, nga mungesa e presionit civil dhe trajtimi i kësaj teme në mënyrë jo adekuate nga institucionet qendrore;**

- Mungesa e mbikëqyrjes cilësore dhe sasiore nga ana e MAPL;
- Mungesa e një monitorimi dhe raportimi nga ana e shoqërisë civile, përfshirë edhe zërat kritik në rast të dështimeve;
- Mungesa e trajtimit të kësaj teme në mënyrë më të strukturuar dhe konsistente nga ana e institucioneve qendrore dhe vendore;
- Mungesa e mentorimit dhe këshillimit më të për afërt të komunave nga ana e institucioneve qendrore;
- Mungesa e një tretmani më të avancuar të zyrave dhe zyrtarëve të përkthimit.

Për të përmbyllur, duhet theksuar se ekzistojnë mundësi të pa eksploruara sikurse janë bashkëpunimi ndër-komunal, apo mundësi që lidhen më përfitimin nga donacione në fushën e promovimit të identitetit gjuhësor dhe kulturor, por edhe ngritjen e kapaciteteve institucionale profesionale.

➤ **Pikat Sfiduese/problematike rreth zbatimit të ligjit për përdorimin e gjuhëve**

- Implementimi i obligimeve që rrjedhin dhe vijnë nga korniza ligjore (ligji për përdorimin e gjuhëve, ligji për vetëqeverisje lokale, rregulloret komunale dhe statutet).
- Mungesa e kapaciteteve në zyrat e përkthimeve (stafi, mjetet, resurset dhe financat)
- Vetëdija e ulët tek zyrtarët për obligimet që i kanë dhe përgjegjësit institucionale
- Qytetarët shumë pak ankohen rreth kësaj teme, qytetarët nuk kanë informata për kërkesat që mundë ti adresojnë
- Mungesa e programeve që i rrisin kapacitet komunale dhe zyrave përkatëse
- Monitorimi konsistent, jo ad-hock

Rekomandimet:

Këto rekomandime kanë për qëllim që të shërbejnë si pika fillestare mbi bazën e të cilave do të ndërtohej një plan më i hollësishëm i veprimit në nivel qendror si dhe komunal, duke mos përjashtuar këtu edhe akterë tjerë me ndikim në zhvillimet institucionale dhe shoqërore. Konkretisht bazuar në gjithë evidencën e mbledhur dhe analizuar në këtë dy punëtori si dhe punëtoritë përgatitore, Instituti Kosovar për Qeverisje Lokale rekomandon si vijon:

- Krijimi i një kuadri profesional për përkthim përmes iniciativave dhe bashkëpunimit ndër-komunal që do të mundësonte efikasitet dhe cilësi më të lartë. Po ashtu, ky bashkëpunim mundëson sinergji si në resurse po ashtu edhe në përkushtim të përbashkët;
- Ngritja e vetëdijes përmes fushatave në një anë për zyrtarë që t'i dinë detyrat, dhe në anën tjetër për qytetarë rreth mundësive dhe të drejtave që u takojnë;
- Punësimi i përkthyesve në aftësi bi-linguale (2 gjuhësore);
- Dedikimi i mjeteve shtesë për zbatimin e këtij ligji – fuqizimi i zyrave për përkthim;
- Trajnime specifike për stafin përgjegjës nëpër komuna rreth praktikave të përkthimeve;
- Ministritë e linjës duhet të angazhohen në zbatimin e obligimeve dhe ofrimit të shërbimeve në gjuhët zyrtare dhe gjuhët në përdorim zyrtar në Kosovë;
- Institutet profesionale (Think-tanks) të cilat adresojnë çështje që ndërlidhen me këto tema dhe që ofrojnë sugjerime konkrete për të përmirësuar gjendjen;
- MAPL të bëjë monitorim konsistent të zbatimit të ligjit, në qoftë se ligji është i pazbatueshëm të raportohet, në qoftë se jo, atëherë duhet të jepen rekomandimet për modifikim ligjor.